

бег херцегове земље у Фоци на Дрини (тада Хоча, итал. *Shoza*). Тек много доцније преместио је он своје седиште у Мостар (првобитно Мостари од речи мост), који се помиње први пут 1474. Из Босне су Турци, без никакве сметње, предузимали пљачкашке излете у северну Далмацију и Хрватску. Од године 1469 проваљују они у Крањску, а у брзо чак и у Корунску и Фурланску. Дубровачки трговци умели су да се свикну и изађу на крај с Турцима, само што се данак постепено удесеторостручио, тј. од 1500 попео се био на 15.000 дуката. Од времена Бајазита II. остао је он стално на 12.500 дуката. Докле год су херцегови синови владали у Новом и на ушћу Неретве, дубровачке границе беху често загрожене. Када је херцег Влатко предузео 1471 поход против Требиња, нанели су његови људи и Турци грдне штете Конавлима. Почитељ, који беху догле држали Угри, паде прво Турцима у руке, пошто га је претходно, у септембру 1471, опседао Хамза-бег. Убрзо потом Стефан, трећи син херцегов, поста мухамеданац, назвавши се Ахмед Херцеговић.¹ Влатко, пак, приближио се био напуљском двору, околнвши се, 1474, Маргаритом де Марзано де Агагона, унуком напуљскога краља Алфонса.² Критичан је био положај када Турци покушаше први и једини пут да се утврде у Италији. Том приликом флота Мухамеда II., изненадним нападајем, заузе Отранто (1480). Када је напуљски краљ Фердинанд, у септембру 1481, преотео Турцима Отранто, послате беху из Угарске и Напуља трупе са храном у помоћ Новом, који беше притеснио Ајаз, војвода »херцегове земље«. Било је то већ после смрти Мухамеда II. (у мају 1481) предадоше Угри Турцима Нови, Угарске трупе, а са њима и херцег Влатко с породицом и благом отпловише одатле на дубровачку бродовима.³ Северна страна которскога залива доспела је под турску власт. Једино се у Неретвиној делти, све до смрти Матије Корвина (у априлу 1490), држала угарска посада на острву Посрединици, у граду Кошу код данашњег Олузена.⁴ Турци по том заузеле и макарску крајину, где је раније Владислав имао неку извесну власт.

¹ Као Ахмед помиње се први пут у септембру 1474, пов. у Трухелке, Гласн. Зем. Муз. XXIII (1911), 39.

² Родословна табла у *Thalliczy*, Studien 246.

³ *Geleich & Thalliczy* 809.

⁴ У дубр. архивским књигама 1481—1491 *Chos. Fortezza di Koso overo Orusena* у Лукрића 1. изд. 115. Краљ пише дужду из Беча 18. октобра 1488 о провозу дрвене грађе да би обновио »castellum illud nostrum, quod in faucibus fluminis Narenti situm habemus«, *Acta arch. ven.* II, 553—555. Опис града у Донада; упор. Радонић, *Годишњица XXXII*, 335.

Херцег Влатко умро је 1489 на острву Рабу,¹ а његова удовица удала се у Млечима за угледног капетана Марка Лоредана. Његови потомци, звани Косаче, помињу се дуго међу млетачким племством. Последњи, који се јављају 1612 у дубровачким рачунским књигама, имају шпанска имена: *Ferrante Cosaccia* и његова сестра *Olimpia* као и *Alonso Cosaccia*. Владислав је умро у Хрватској 1490. Његов син Балша, који се писао »херцег од Св. Саве и чија жена беше Млетачкиња из породице Квирини, помиње се 1492 међу сведоцима у појунском уговору између краља Владислава II. и цара Максимилијана I. Један од његових синова беше Владислав, католички пријор у Глоговници, док се доцније међу дворанима породице »*Chezegeovich, dux Sancti Sabae*« јавља српски монах Гаврило из манастира Милешеве. У времену борбе између пристајалица краља Фердинанда с једне и краља Запоље с друге стране, погомци Балшини беху потпуно осиромашили, јер су Турци често пустошили њихова добра. Једино сигурни приходи долазили су из Дубровника, где су они имали непокретних имања на острву Шипану.² Једна њихова грана живела је у Ердњу, па се одале преселила у Молдавску. Молдавски војвода Александар IV. Лагушњану препоручио је Дубровчанима, у једном писму из Сучаве од 1566, жеље три сина и две кћери Миклеуша »праунука херцега Стефана, некадашњег господара Херцеговине.«³ Како је Александрова жена Роксанда била унука српскога деспота Јована († 1502), био је молдавски двор уопште у врло блиским везама с потомцима дубровачких владалачких кућа. Александар и Роксанда беху такође добротвори манастира Милешеве (1567).⁴ Трећи син херцега Стефана, »херсек Ахмед паша«, славна је личност у османској историји. Он је имао за жену ћерку Мухамеда II., те је, дакле, био зег Бајазиту II. Одликовао се у бојевима против мамелучких султана у Бигиту и био четири пута велики везир османске државе. Умро је на владе султана Селима I., у околини Халеба 1518, после освојена Египта. Ахмедови потомци досађивали су доцније Дубровачкој Републици својим претензијама на Конавле. О њима има података све до 1614. Све три гране примале су свој удео, у износу од једне трећине, од старог дубровачкога данка, који су Дубровчани плаћали великом војводи Сандаљу за уступање конаваоске жупе.

Суседи херцега Стефана и његова сина Влатка Херцеговића беху црногорски Црнојевићи, који су се такође граничили с Млечи-

¹ На Рабу по *Musachi, Orbini* и *Лукаревићу*.

² Родословље Херцеговића у *Thalliczy*, Studien 260.

³ Потпуни текст у *Жиречека*, *Споменик XI*, 90.

⁴ *Ј. Радонић*, *Граф Ђорђе Бранковић* (Београд 1911), 35.